

**Σχέδιο Ανάπτυξης της Βιβλιοθήκης
του Πανεπιστημίου Κύπρου
για την περίοδο 2004-2006**

Εισήγηση

του Διευθυντή Βιβλιοθήκης

Λευκωσία, Νοέμβριος 2003

Σχέδιο Ανάπτυξης της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου για την περίοδο 2004-2006.

Εισαγωγή

Οι Υπηρεσίες Βιβλιοθήκης δεν αποτελούν αυτοσκοπό αλλά εξυπηρετούν διαχρονικά τις εκάστοτε ανάγκες πληροφόρησης του ευρύτερου περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν. Αν δεχτούμε ότι η βιβλιοθήκη είναι (ή πρέπει να είναι) ένας ζωντανός οργανισμός θα πρέπει να δεχτούμε επίσης ότι, είτε άμεσα είτε με λανθάνοντα τρόπο, επηρεάζεται από (και πιθανόν δευτερευόντως επηρεάζει) το περιβάλλον σύστημα, στο οποίο «ζει» και αναπτύσσεται.

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις στο χώρο της επιστημονικής πληροφόρησης της τελευταίας δεκαετίας μεταβάλλουν τον τρόπο που λειτουργεί η βιβλιοθήκη. Αρκεί να συγκρίνουμε τη μορφή που είχε και τις υπηρεσίες που προσέφερε η Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη πριν από τρεις δεκαετίες για να αναγνωρίσουμε ότι έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές.

Θεωρούμε ότι οι εμπλεκόμενοι με τις Βιβλιοθήκες (και δεν αναφερόμαστε μόνον στους Βιβλιοθηκονόμους) οφείλουν να έχουν συνείδηση των παραγόντων που επηρεάζουν ή/και καθορίζουν τις μεταβολές στη Βιβλιοθήκη, έτσι ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθούν τις εξελίξεις και όχι απλά να προσαρμόζονται εγκαίρως σ' αυτές, αλλά να τις διευκολύνουν, να τις επιταχύνουν και να επωφελούνται απ' αυτές.

Για την εκπόνηση του σχεδίου ανάπτυξης της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου ελήφθησαν υπόψη τρεις βασικοί άξονες:

1. Οι **επικρατούσες τάσεις** στο χώρο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και εν γένει το χώρο της επιστημονικής πληροφόρησης,
2. Τα δεδομένα και οι **προσανατολισμοί του Πανεπιστημίου Κύπρου**.
3. Οι συγκεκριμένες **συνθήκες στη Βιβλιοθήκη** του Πανεπιστημίου Κύπρου.

1. Επικρατούσες τάσεις

Μέχρι την προηγούμενη δεκαετία η Βιβλιοθήκη εθεωρείτο χώρος συγκέντρωσης και διαχείρισης καταγεγραμμένων πληροφοριών και γνώσης. Μια τέτοια θεώρηση είναι πλέον παρωχημένη, αποτελεί μια στατική προσέγγιση του ρόλου της Βιβλιοθήκης, που πιθανά ανταποκρίνεται στην εποχή της κυριαρχίας των έντυπων πληροφοριακών πόρων.

Διερευνώντας τις επικρατούσες τάσεις στις τεχνολογίες πληροφόρησης, τις διεθνώς συντελούμενες εξελίξεις στο χώρο των Βιβλιοθηκών και της αγοράς επιστημονικής πληροφόρησης και επικοινωνίας, καθώς και τις απαιτούμενες ενέργειες προσαρμογής στις νέες συνθήκες, διακρίνουμε τρεις σημαντικές αλλαγές που διαμορφώνουν ένα νέο περιβάλλον και υπαγορεύουν νέες λειτουργίες και νέους ρόλους στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες. Οι αλλαγές αυτές είναι:

- Η σταδιακή μετατόπιση από την **απόκτηση** υλικού προς την **πρόσβαση** σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης,
- Η συνεχώς αυξανόμενη ανάγκη **συνεργασίας** με άλλες βιβλιοθήκες και η αλληλεξάρτησή τους,
- Η ανάγκη συστηματικής παροχής **Πληροφοριακής Παιδείας** στους χρήστες.

1.1 Πρόσβαση έναντι Πρόσκτησης (Access vs. Acquisition)

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η εμφάνιση αρκετών χιλιάδων τίτλων ηλεκτρονικών περιοδικών και η εξ αποστάσεως πρόσβαση στο πλήρες κείμενο εκατομμυρίων επιστημονικών άρθρων έχουν μεταβάλλει το βασικό **υπόδειγμα λειτουργίας (paradigm)** των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Στη σημερινή «**υβριδική**», όπως αποκαλείται η νέα εκδοχή της Βιβλιοθήκης, έντυπα και ηλεκτρονικά τεκμήρια, υλικό προσκτήσεων και πρόσβαση σε απομακρυσμένες πηγές συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται.

Οι Βιβλιοθήκες συνεχίζουν μεν να συγκεντρώνουν υλικό, το οποίο «αποκτούν» με τις παραδοσιακές μεθόδους (αγορές, συνδρομές, δωρεές, ανταλλαγές) αλλά παράλληλα προσπαθούν να εξασφαλίσουν ένα φάσμα προσβάσεων σε ηλεκτρονικές πληροφοριακές πηγές, οι οποίες δεν συνοδεύονται απαραίτητα από τις έντυπες εκδόχες τους. Ήδη οι πρώτοι εκδότες προσφέρουν απευθείας (online) πρόσβαση στο πλήρες κείμενο των ηλεκτρονικών περιοδικών τους, χωρίς να είναι απαραίτητη η συνδρομή στα αντίστοιχα έντυπα περιοδικά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου έχει ήδη αποκτήσει πρόσβαση σε 8.500 ηλεκτρονικά περιοδικά και πηγές 13 εκδοτών, χωρίς την απόκτηση των αντίστοιχων έντυπων εκδόσεων. Θεωρείται πλέον ζήτημα χρόνου η επέκταση του φαινομένου και σε άλλους εκδότες¹.

Ιδιαίτερα στον τομέα των επιστημονικών περιοδικών, το μέγεθος μιας βιβλιοθήκης δεν εξαρτάται πλέον αποκλειστικά από τον όγκο του υλικού που «κατέχει» στα ράφια της αλλά και από τον αριθμό των πηγών στις οποίες «έχει πρόσβαση» μέσω των συμφωνιών που υπογράφει.

Παράλληλα, αν και με σχετική καθυστέρηση εν συγκρίσει προς τη διάδοση των ηλεκτρονικών περιοδικών, έχουν κάνει την εμφάνισή τους στην διεθνή αγορά ηλεκτρονικής πληροφόρησης οι πρώτες χιλιάδες τίτλων **ηλεκτρονικών βιβλίων (e-books)**. Τα ηλεκτρονικά βιβλία διαφοροποιούνται από τα «απλά», ψηφιακά, πλήρη κείμενα βιβλίων. Τα τελευταία αφορούν κυρίως παλαιές εκδόσεις και βιβλία αποδεσμευμένα από περιορισμούς δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright), τα οποία διατίθενται συνήθως δωρεάν από ιστότοπους μη κερδοσκοπικών οργανισμών. Περισσότερες από 100 συνδέσεις σε τέτοιες εικονικές (ή νοερές) συλλογές (virtual collections), που περιλαμβάνουν 200.000 και πλέον πλήρη κείμενα βιβλίων σε ψηφιακή μορφή, έχουν εντοπιστεί από την Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου και περιλαμβάνονται στις ιστοσελίδες της². Τα **ηλεκτρονικά βιβλία (e-books)** αφορούν τρέχουσες εκδόσεις οι οποίες διατίθενται έναντι πληρωμής (ή και συνδρομής) μέσω του διαδικτύου από εκδότες (Blackwell, Kluwer e-books, Wiley, Taylor & Francis κλπ.), και διαθέτες (ebrary, net-library, Knovel κλπ.).

Η εξάπλωση των νέων τεχνολογικών μέσων καταγραφής και διάδοσης της γνώσης και πληροφορίας επιβάλλει αλλαγές στις βιβλιοθήκες σε τρία επίπεδα:

1. Υιοθέτηση **νέων οικονομικών υποδειγμάτων πρόσβασης** (access pricing models) στο πλαίσιο νέων σχημάτων συνεργασίας με άλλες βιβλιοθήκες. Η πρόσβαση έναντι της απόκτησης ευνοεί ή/και επιβάλλει την **κοινοπρακτική** συνεργασία με άλλες βιβλιοθήκες. Η έννοια της αυτοτελούς και αυτόνομης βιβλιοθήκης περιορίζεται, η μεμονωμένη συλλογή βιβλιοθήκης αντικαθίσταται σταθερά από την κοινοπρακτική συλλογή. Βασική αρχή για την επιτυχία μιας βιβλιοθήκης στις συνθήκες που επιβάλουν οι εξελίξεις των νέων

¹ Κατά την σύνταξη του παρόντος κειμένου η αρχική διατύπωση της φράσης αυτής ήταν:

«Ήδη οι πρώτοι εκδότες (Elsevier, Academic Press, American Chemical Society) προσφέρουν απευθείας (online) πρόσβαση στο πλήρες κείμενο των περιοδικών τους, χωρίς να είναι απαραίτητη η συνδρομή στα αντίστοιχα έντυπα περιοδικά. Θεωρείται πλέον ζήτημα χρόνου η επέκταση του φαινομένου και σε άλλους εκδότες».

Σε διάστημα περίπου έξη μηνών μέχρι την ολοκλήρωση αυτού του κειμένου η πρόβλεψη επαληθεύτηκε για 13 εκδότες! Αυτό αποτελεί ένα μόνο δείγμα των ραγδαίων αλλαγών που συντελούνται στις μέρες μας στο χώρο της επιστημονικής πληροφόρησης.

² http://library.ucy.ac.cy/links/ebooks_gr.htm

- τεχνολογιών πληροφόρησης είναι η **συνεργασία** με άλλες βιβλιοθήκες και φορείς (βλ. παρακάτω «1.2 Συνεργασία έναντι αυτάρκειας»).
2. **Ανάπτυξη νέων ικανοτήτων του προσωπικού της βιβλιοθήκης.** Για την εξυπηρέτηση των χρηστών αναπτύσσονται νέες μορφές υπηρεσιών παράλληλα με τις παραδοσιακές. Οι νέες υπηρεσίες απαιτούν νέες ικανότητες:
- από τους διευθύνοντες των Βιβλιοθηκών απαιτείται γνώση και συνεχής ενημέρωση για την αγορά πληροφοριών, αναγνώριση των τάσεων, έγκαιρη πρόβλεψη των εξελίξεων και διαχείριση των αλλαγών,
 - από πλευράς εργαζομένων στις βιβλιοθήκες απαιτούνται συνεχώς νέες δεξιότητες ήτοι εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, δημιουργία και καθημερινή συντήρηση ιστοσελίδων, ανάπτυξη υποστηρικτικών εφαρμογών, οργάνωση θεματικών ευρετηρίων, αξιοποίηση μηχανών αναζήτησης, σύνδεση βάσεων δεδομένων με πηγές πληροφόρησης κλπ. Λαμβάνοντας υπόψη τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις στο χώρο της επιστημονικής πληροφόρησης της τελευταίας δεκαετίας μπορούμε να καταλήξουμε αβίαστα στο συμπέρασμα ότι για τους εργαζόμενους στη βιβλιοθήκη η **δια βίου εκπαίδευση** δεν αποτελεί δυνατότητα αλλά **συνθήκη επιβίωσης**.
3. Έμφαση του ρόλου της «**βιβλιοθήκης-εκπαιδευτή**» για την εξασφάλιση ενός **βασικού επιπέδου δεξιοτήτων και γνώσεων από πλευράς χρηστών** (βλ. παρακάτω «1.3 Πληροφοριακή Παιδεία»).

1.2 Συνεργασία έναντι «Αυτάρκειας»

Η δυνατότητες εντοπισμού και ανάκτησης πλήθους πληροφοριών και τεκμηρίων, τα οποία προσφέρονται στον χρήστη από το χώρο της βιβλιοθήκης, το γραφείο ή το σπίτι του μέσω του διαδικτύου, δίνουν την εντύπωση ότι τα χαρακτηριστικά της αυτάρκειας και αυτόνομης λειτουργίας κάθε μεμονωμένης βιβλιοθήκης αυξάνονται με την ανάπτυξη και διάδοση των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνιών. Αυτό ασφαλώς ισχύει αλλά μόνο για την προσέγγιση του θέματος από την οπτική του χρήστη. Από τη πλευρά της οργάνωσης και του σχεδιασμού των λειτουργιών και υπηρεσιών της βιβλιοθήκης, η εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφόρησης αυξάνει συνεχώς την **αλληλεξάρτηση και την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκών**.

Το υπόδειγμα της «*Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης*», δηλαδή της συγκέντρωσης όλης της διαθέσιμης καταγεγραμμένης γνώσης σε ένα χώρο, δεν ανταποκρίνεται στην σημερινή πραγματικότητα, κυρίως λόγω της πληθώρας και του ρυθμού ανάπτυξης νέων γνώσεων και κατά συνέπεια των οικονομικών περιορισμών που οι εν λόγω παράγοντες συνεπάγονται. Στη σύγχρονη βιβλιοθήκη η πλάστιγγα γέρνει σταδιακά από την απόκτηση υλικού προς την **πρόσβαση** σε πηγές πληροφόρησης μέσα από τη λειτουργία κοινοπρακτικών (συνεργατικών) σχημάτων.

Εμπειρικές έρευνες στις ΗΠΑ και στην Αυστραλία³ έδειξαν ότι οι μεγαλύτερες βιβλιοθήκες αξιοποιούν ως χρήστες το διαδανεισμό βιβλιοθηκών (ILL: Interlibrary loan), ευθέως ανάλογα με το μέγεθος τους. Ειδικά στην πρώτη περίπτωση η έρευνα περιελάμβανε βιβλιοθήκες με συλλογές που αποτελούνταν από περισσότερους από ένα εκατομμύριο τόμους περιοδικών η κάθε μία⁴.

Επιπλέον από στατιστικές της ARL (Association of Research Libraries) προκύπτει ότι ο διαδανεισμός σε μια εκατοντάδα περίπου ερευνητικών (ακαδημαϊκών) βιβλιοθηκών των ΗΠΑ αυξήθηκε κατά 116% (ως χρήστες) και κατά 61% (ως προμηθευτές) στη δεκαετία 1986–1996. Την ίδια περίοδο το ακαδημαϊκό προσωπικό τους αυξήθηκε κατά 16%, οι προπτυχιακοί φοιτητές

³ Exon F. C. A. and Punch Keith F. The Self-Sufficient Library Collection: A Test of Assumptions. Journal of the American Society for Information Science. 1997; 48(1):11-16.

⁴ Για λόγους σύγκρισης αναφέρεται ότι η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου περιλαμβάνει περίπου 40.000 τόμους έντυπων περιοδικών εκδόσεων.

32%, το σύνολο των φοιτητών 11%, ενώ οι συνδρομές σε τίτλους περιοδικών μειώθηκαν κατά 6% και οι αγορές βιβλίων κατά 26%, παρά την αύξηση των δαπανών κατά 170% για περιοδικά (*serials prices crisis*!) και 34% για μονογραφίες⁵.

Ειδικότερα, η εμφάνιση και διάδοση ηλεκτρονικών περιοδικών (*electronic journals*) στο διαδίκτυο δημιούργησε ένα νέο είδος συνεργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκών, την **κοινοπραξία βιβλιοθηκών** (*libraries consortium*). Η κοινοπραξία βιβλιοθηκών αποτελεί μια ειδικού τύπου άτυπη ή τυπική συνεργασία, η οποία εμπλέκει άμεσα όχι μόνο τις βιβλιοθήκες αλλά και τους εκδότες. Η συνεργασία αφορά την κοινή, συντονισμένη αγορά, ή σωστότερα, **απόκτηση άδειας πρόσβασης (access licence)**, σε ψηφιακό υλικό εκδοτών. Η συμμετοχή μιας βιβλιοθήκης σε μία κοινοπραξία της επιτρέπει, με τις ίδιες περίπου δαπάνες που διέθετε για τις συνδρομές της σε έντυπα περιοδικά, να δώσει στους χρήστες της (= νόμιμους δικαιούχους) πρόσβαση όχι μόνο στα περιοδικά, στα οποία έχει συνδρομή η συγκεκριμένη βιβλιοθήκη, αλλά **στο σύνολο των ηλεκτρονικών περιοδικών του εκδότη ή αυτών που έχουν συνδρομή όλες οι βιβλιοθήκες-μέλη της κοινοπραξίας**. Αυτό το υπόδειγμα συνεργασίας μεσοπρόθεσμα συγκρατεί τις δαπάνες για περιοδικά, επεκτείνει δραστικά τις πηγές και τις δυνατότητες επιστημονικής πληροφόρησης των βιβλιοθηκών και αναβαθμίζει ποιοτικά και ποσοτικά τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης που παρέχει στους χρήστες της.

Μέχρι σήμερα έχουν σχηματιστεί περισσότερα από 150 κοινοπρακτικά σχήματα διαφορετικών τύπων (τοπικά, περιφερειακά, εθνικά, διεθνή, άτυπα ή έχοντα νομική οντότητα, συγκεντρωτικά ή αποκεντρωμένα, χρηματοδοτούμενα ή συμμετοχικά κ.ο.κ) και λειτουργούν σε όλο σχεδόν τον κόσμο. Το 1997 ιδρύθηκε η Διεθνής Ένωση Κοινοπραξιών Βιβλιοθηκών (ICOLC:International Coalition of Libraries Consortia⁶) για την υιοθέτηση κοινών πρακτικών προς όφελος των κοινοπραξιών και την αντιμετώπιση του προβλήματος της αύξησης των τιμών των περιοδικών από πλευράς των εκδοτών.

Οι επενδύσεις που χρειάστηκαν να πραγματοποιήσουν οι μεγάλοι εκδότες για να ανταποκριθούν στις αγορές που ανοίγονταν με την εξέλιξη των τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αλλά και η ιδιόρρυθμη «οιονεί ολιγοπωλιακή» κατάσταση της αγοράς περιοδικών, δημιούργησε την περιφημη **«κρίση τιμών των περιοδικών» (*serials prices crisis*)**. Με στόχο την διέξοδο από αυτή την κρίση διευρύνονται πλέον, αργά αλλά σταθερά, οι πρωτοβουλίες ενώσεων Πανεπιστημίων, επιστημονικών ενώσεων, ενώσεων Βιβλιοθηκών αλλά και εκδοτών⁷, προς την κατεύθυνση «αυτοδιαχείρισης» της επιστημονικής και ερευνητικής παραγωγής τους με τη δημιουργία εναλλακτικών, ηλεκτρονικών (κατά κύριο λόγο) εκδόσεων και την διάθεση τους σε βιβλιοθήκες ή/και ερευνητές δωρεάν ή σε «λογικές» και προσιτές τιμές βλ. SPARC: Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition⁸, BioOne⁹, BioMed Central¹⁰, ArXiv¹¹, OAI: Open Archive Initiative¹², e-print¹³, BOAI: Budapest Open Access Initiative¹⁴ κ.α.

⁵ Kyrillidou Martha, *Research Library Trends: ARL Statistics*, The Journal of Academic Librarianship, Nov. 2000, Volume 26, Number 6, pages 427-436

⁶ <http://www.library.yale.edu/consortia>

⁷ ARL: Association of Research Libraries, AAU: Association of American Universities, AAUP: Association of American University Presses, ACRL: Association of College & Research Libraries, AUCC: Association of Universities and Colleges of Canada, CARL: Canadian Association of Research Libraries, JISC: Joint Information Systems Committee U.K, Australian Vice-Chancellors' Committee, ICOLC: International Coalition of Libraries Consortia, ALPSP: Association of Learned and Professional Society Publishers

⁸ <http://www.arl.org/sparc/>

⁹ <http://www.bioone.org/bioone/?request=index-html>

¹⁰ <http://www.biomedcentral.com/>

¹¹ <http://arxiv.org/>

¹² <http://www.openarchives.org/>

¹³ <http://www.eprints.org/>, <http://software.eprints.org/>

Στα επόμενα χρόνια η προοπτική για κάθε μεμονωμένη βιβλιοθήκη είναι να αποτελεί ένα υποσύστημα που ανήκει ταυτόχρονα σε δύο υπερσυστήματα αναφοράς.

1. Το ίδρυμα στο οποίο ανήκει (στην περίπτωση μας το Πανεπιστήμιο Κύπρου) και το οποίο εξυπηρετεί,
2. Την Κοινοπραξία στην οποία ανήκει (στην περίπτωση μας η HEAL-Link), από την οποία αντλεί πληροφοριακό υλικό, και υπηρεσίες ηλεκτρονικής πληροφόρησης (ΥΗΠ), κοινές πηγές, κοινές εφαρμογές, εκπαιδευτικά πακέτα κα.

Γενικότερος στόχος των βιβλιοθηκών είναι να διατηρήσουν την ισορροπία μεταξύ των υποχρεώσεων που απορρέουν από την συμμετοχή τους στα δύο ανεξάρτητα υπερσυστήματα προς όφελος του πρώτου συστήματος μέσα από τις διαδικασίες και τις δομές του δευτέρου.

1.3 Πληροφοριακή παιδεία

Στην περίπτωση της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι, εκτός των προαναφερθέντων, επηρεάζεται επίσης από τις εξελίξεις των εκπαιδευτικών συστημάτων και των υποδειγμάτων μάθησης που ακολουθούνται, αφού μέσα στην αποστολή κάθε βιβλιοθήκης αυτής της κατηγορίας πάντα δηλώνεται και η εξυπηρέτηση των πληροφοριακών αναγκών της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Περνώντας στη ψηφιακή εποχή, η νέα επικρατούσα φιλοσοφία, η οποία επηρεάζει την κύρια αποστολή και το ρόλο της Βιβλιοθήκης, επιβάλλει τη μετατροπή της Βιβλιοθήκης σε **Κέντρο Μαθησιακών Πόρων** (*Learning Resources Centre*). Ο ρόλος της Βιβλιοθήκης δεν περιορίζεται στον εντοπισμό, συγκέντρωση και διαχείριση έντυπου ή ηλεκτρονικού υλικού, αλλά επεκτείνεται σε κέντρο όπου οι χρήστες **κυρίως μαθαίνουν πως να αναπτύσσουν αυτόρκεια των πληροφοριακών δεξιοτήτων τους**. Οι δεξιότητες αυτές, εν συντομία, ορίζονται ως ακολούθως:

- Προσδιορισμός - εντοπισμός κατάλληλων πληροφοριακών πόρων,
- Διαμόρφωση στρατηγικών αναζήτησης (search strategies formulation),
- Τεχνικές αναζήτησης σε περιβάλλοντα διαφορετικών συστημάτων,
- Αξιολόγηση και διαχείριση ανακτημένων πληροφοριών.

Η συνύπαρξη των παραπάνω δεξιοτήτων συμπυκνώνεται στον όρο **πληροφοριακή παιδεία** (*information literacy*). Η υπολογιστική παιδεία (computer literacy), η οποία αποτελεί ευθύνη των Κέντρων Υπολογιστών (τεχνικοστραφής προσέγγιση), αποτελεί προαπαιτούμενο για την πληροφοριακή παιδεία, η οποία αποτελεί ευθύνη της Βιβλιοθήκης (περιεχομενοστραφής προσέγγιση - content oriented).

Στις σημερινές (και αυριανές) εξελισσόμενες συνθήκες, κύρια λειτουργία της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης δεν είναι η απλή διαχείριση συλλογών και πληροφοριών (π.χ. εξασφάλιση και παροχή της απαιτούμενης από τους διδάσκοντες βιβλιογραφίας), αλλά η ενεργή συμμετοχή στη διαμόρφωση **πληροφοριακής παιδείας** (Information literacy) δηλαδή των ικανοτήτων αναγνώρισης της πληροφοριακής ανάγκης, εντοπισμού, αξιολόγησης και αποτελεσματικής χρήσης της πληροφορίας. Αντικείμενο της πληροφοριακής παιδείας δεν είναι το «αποτέλεσμα» (η πληροφορία) ούτε το «μέσον» (web, OPAC, βάσεις δεδομένων, ψηφιακές βιβλιοθήκες, ηλεκτρονικά περιοδικά κλπ.), αλλά η **διαδικασία που οδηγεί στο αποτέλεσμα**. Το αντικείμενο της πληροφοριακής παιδείας δεν περιορίζεται στην αξιοποίηση τεχνικών ή εργαλείων που βασίζονται σε συγκεκριμένα μέσα, αλλά επικεντρώνεται στη διατύπωση και εμπέδωση αρχών για τη γνώση και την πληροφόρηση. Ο κίνδυνος που διαφαίνεται, εάν δεν αρχίσει άμεσα η υλοποίηση του προγράμματος «*Παροχής Πληροφοριακής παιδείας στους φοιτητές*» είναι οι μελλοντικοί πτυχιούχοι του Πανεπιστημίου Κύπρου να μην είναι σε θέση να αξιοποιούν τα πληροφοριακά εργαλεία και πηγές ούτε κατά τη διάρκεια των σπουδών τους ούτε μετά την αποφοίτησή τους, και να δόσουν υπόσταση στην έννοια των **πληροφοριακά αναλφάβητων** επιστημόνων.

¹⁴ <http://www.soros.org/openaccess/>

2. Προσαρμογή της αποστολής της Βιβλιοθήκης στους προσανατολισμούς του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις στο χώρο των ΤΠΕ, η Βιβλιοθήκη οφείλει να εξειδικεύει τους στόχους του Πανεπιστημίου στους τομείς δραστηριότητας της. Οι στόχοι αυτοί κινούνται σχηματικά σε τρεις άξονες-κατηγορίες:

- α). Εκπαιδευτική λειτουργία του Πανεπιστημίου Κύπρου.
- β). Ερευνητικές δραστηριότητες του Πανεπιστημίου Κύπρου.
- γ). Προσφορά του Πανεπιστημίου Κύπρου στο κοινωνικό σύνολο.

2.1 Εκπαιδευτική λειτουργία

Αυτό που καθορίζει το ρόλο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου, όσον αφορά την κάλυψη των **εκπαιδευτικών πληροφοριακών αναγκών**, είναι το **μαθησιακό υπόδειγμα (learning model)**, το οποίο ακολουθείται από το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Το υπόδειγμα αυτό συνίσταται κυρίως σε **διαλέξεις** (παραδόσεις μαθημάτων) **συνοδευόμενες από πολλαπλή βιβλιογραφία**, η οποία προτείνεται από το διδακτικό προσωπικό κάθε μαθήματος και όχι από ένα μοναδικό σύγγραμμα.

Επιπλέον, το **εκπαιδευτικό υπόδειγμα** τείνει σε μια **μαθητοκεντρική προσέγγιση¹⁵**, αφού κάθε φοιτητής μπορεί να σχηματίσει το δικό του περιεχόμενο σπουδών, αποτελούμενο από μαθήματα που ανήκουν σε τέσσερις ομόκεντρους κύκλους-κατηγορίες μαθημάτων: υποχρεωτικά μαθήματα του συγκεκριμένου πτυχίου, μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής εντός Τμήματος ή Σχολής, μαθήματα ελεύθερης επιλογής εκτός Σχολής, μαθήματα ξένης γλώσσας.

Ο συνδυασμός, αφενός του μαθησιακού υποδείγματος (διαλέξεις με προτεινόμενη πολλαπλή βιβλιογραφία) και αφετέρου του εκπαιδευτικού υποδείγματος (μαθητοκεντρική προσέγγιση), συνεπάγεται τη δυνατότητα εξατομικευμένης σύνθεσης της ύλης και επομένως και **εξατομικευμένων πληροφοριακών αναγκών κάθε φοιτητή**. Η πραγματικότητα αυτή επηρεάζει καθοριστικά την αποστολή της Βιβλιοθήκης, καθιστώντας κεντρικό το ρόλο της στη μαθησιακή διαδικασία.

Επιπλέον, η πρόθεση του Πανεπιστημίου Κύπρου να αναπτύξει στο προσεχές μέλλον προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (distance learning), δια βίου εκπαίδευσης (life long learning) και Ανοιχτού Πανεπιστημίου (Open University) καθιστά την επέκταση και προσαρμογή των υπηρεσιών Βιβλιοθήκης στις νέες συνθήκες, βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του εγχειρήματος. Ειδικά σ' αυτού του είδους τα προγράμματα ο ρόλος της διδασκαλίας με βάση τη διάλεξη δεν είναι πρωταρχικός. Ένα μεγάλο μέρος της μαθησιακής διαδικασίας διεξάγεται κυρίως με πόρους και υπηρεσίες που οργανώνονται και διατίθενται εξ αποστάσεως από τη Βιβλιοθήκη σε στενή συνεργασία με τους διδάσκοντες (σωστότερα καθοδηγητές και επιβλέποντες).

Η σταδιακή ανάπτυξη των ήδη λειτουργούντων Τμημάτων του Πανεπιστημίου Κύπρου και η επέκταση των επιστημονικών τομέων με τη έναρξη λειτουργίας νέων Τμημάτων (Πολυτεχνικών, Βιολογικού) και νέων Σχολών (Νομικής), επιβάλλει στη Βιβλιοθήκη την απασχόληση **θεματικών βιβλιοθηκονόμων ή ειδικοτήτων** αναλόγων των επιστημονικών τομέων που θεραπεύονται στο Πανεπιστήμιο Κύπρου.

¹⁵ Φίλιππος Τσιμπόγλου, Χρήστος Παπαθεοδώρου «*Η ενσωμάτωση των υπηρεσιών Βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αντικειμενικοί παράγοντες, υποκειμενικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογής*» Ανακοίνωση στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, ΕΜΠ Αθήνα 18-20 Δεκεμβρίου 2000, σελ 15-23, ISBN 960-87345-0-9.

2.2 Ερευνητικές δραστηριότητες

Όσον αφορά την κάλυψη των **ερευνητικών πληροφοριακών αναγκών** η Βιβλιοθήκη πρέπει να ανταποκρίνεται στο χαρακτήρα του Πανεπιστημίου Κύπρου, στο επίπεδο και το είδος της έρευνας που το Πανεπιστήμιο έχει στοχοθετήσει. Σύμφωνα με τις γενικότερες επιδιώξεις και προσανατολισμούς του Πανεπιστημίου Κύπρου, αλλά και την ηλικιακή ωρίμανσή του ως ερευνητικό ίδρυμα, είναι λογικό και αναμενόμενο να αυξάνονται οι ερευνητικές του δραστηριότητες και ταυτόχρονα οι ανάγκες για υποστήριξη που απαιτούνται από πλευράς Βιβλιοθήκης. Κατά συνέπεια ο ρόλος της Βιβλιοθήκης δεν πρέπει να εξαντλείται σε τυπικό διαχειριστή των πληροφοριακών πόρων, όπως είναι στην παρούσα φάση ανάπτυξης, αλλά να δρα:

α). Ως **ενδιάμεσος πληροφόρησης (information intermediary)** εξασφαλίζοντας τους ερευνητές (ακαδημαϊκούς, μεταπτυχιακούς, διδακτορικούς φοιτητές κλπ.) με:

- Κατάλληλα οργανωμένες πηγές και υπηρεσίες ηλεκτρονικής και «παραδοσιακής» πληροφόρησης,
- Αναγκαία βιβλιογραφική υποστήριξη από πολλαπλές πηγές,
- Προδραστικές υπηρεσίες (proactivity) με δημιουργία προφίλ ερευνητικών ενδιαφερόντων,
- Αυτόματη τακτική ενημέρωση (SDI),

Χωρίς να αποτελεί συμπέρασμα συστηματικής ή στατιστικής έρευνας, από άμεσες, προσωπικές επικοινωνίες, προκύπτει ότι το συντριπτικό ποσοστό των ακαδημαϊκών γνωρίζει κατά μέγιστο την ύπαρξη μόνον του 30% των διαθέσιμων πληροφοριακών πόρων που προσφέρονται πλέον από τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, ενώ κάνει χρήση ακόμη λιγότερων δυνατοτήτων που οι εν λόγω πηγές προσφέρουν π.χ. «επιλεκτική διασπορά πληροφοριών» (SDI, Selective dissemination of information), «περιοδικές ηλεκτρονικές ειδοποιήσεις» (info alert), συνδέσεις από βάσεις δεδομένων σε πλήρη κείμενα ηλεκτρονικών περιοδικών (full text linking), αυτόματος έλεγχος τοπικών προσκτήσεων (local holdings checking), αυτόματες μεταφράσεις κειμένων (SYSTRAN), εργαλεία αυτόματης μορφοποίησης βιβλιογραφικών παραπομπών σύμφωνα με πρότυπα διεθνών περιοδικών (PROCITE[®], RefWorks[®], Endnote[®], Reference Manager[®] κλπ). Τα ποσοστά αυτά είναι ακόμη χαμηλότερα όσον αφορά τους μεταπτυχιακούς φοιτητές. Τα φαινόμενα αυτά είναι ως ένα βαθμό αναμενόμενα. Οφείλονται στην αλματώδη επέκταση των πληροφοριακών πηγών της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου που συνέβη τα τελευταία 3 χρόνια. Απαιτείται ένα εύλογο, ασυμπίεστο χρονικό διάστημα, καταρχήν για την αφομοίωση και εξοικείωση του ίδιου του προσωπικού της Βιβλιοθήκης με τα νέα εργαλεία που προηγείται της «εκστρατείας» ενημέρωσης των διαφόρων κατηγοριών χρηστών. Οι ανάγκες ωστόσο θα συνεχίζουν να υπάρχουν σε εντονότερο βαθμό, αφενός λόγω της έλευσης νέων ερευνητών που θα έχουν ανάγκη αυτών των πληροφοριακών πόρων (μεταπτυχιακοί, διδάκτορες κ.α.) και αφετέρου λόγω των συνεχών αλλαγών που συμβαίνουν στο χώρο των βιβλιοθηκών και των υπηρεσιών ηλεκτρονικής πληροφόρησης (ΥΗΠ).

β). Ως φορέας οργάνωσης **ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων (electronic publishing)** της εσωτερικής (ενδοπανεπιστημιακής) ερευνητικής παραγωγής, κυρίως δε αυτού που αποκαλείται γκριζα βιβλιογραφία (gray literature) ήτοι: τεχνικών εκθέσεων, επιστημονικών ανακοινώσεων σε συνέδρια, Διδακτορικών και μεταπτυχιακών διατριβών, εσωτερικών σεμιναρίων κ.α. Ο ρόλος της βιβλιοθήκης εστιάζεται:

- Στον εντοπισμό, συγκέντρωση, οργάνωση, και προβολή της παραγωγής αυτής μέσω των ιστοσελίδων της και του διαδικτύου.
- Στην εξασφάλιση ανοιχτής πρόσβασης στην ερευνητική παραγωγή του Πανεπιστημίου μέσω διασυνδέσεων με οργανισμούς και πρωτοβουλίες που διευκολύνουν τη διεθνή ερευνητική κοινότητα (harvesting tools, open archives Interconnection κλπ).

Η οδός της «κλασσικής» δημοσίευσης της ερευνητικής παραγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου σε έγκριτα περιοδικά αποτελεί πλέον μία μόνον δυνατότητα προβολής του ερευνητικού χαρακτήρα του. Η αναγνώρισή του περνά σήμερα και από νέους ηλεκτρονικούς διαύλους. Την ανάγκη αξιοποίησης αυτών των διαύλων προβολής και επικοινωνίας καλείται να καλύψει η Βιβλιοθήκη.

2.3 Προσφορά στο κοινωνικό σύνολο

Στους σκοπούς της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου, όπως αυτοί αναφέρονται στους «Κανόνες Λειτουργίας Βιβλιοθήκης», προβλέπεται μεταξύ άλλων:

«Να εξυπηρετεί στο μέτρο των δυνατοτήτων της, και σε βαθμό που να μην παραβιάζεται το έργο της ακαδημαϊκής κοινότητας, τα μέλη της ευρύτερης επιστημονικής κοινότητας της Κύπρου»¹⁶.

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου είναι ανοιχτή, από την έναρξη λειτουργίας της, σε εξωτερικούς χρήστες, οι οποίοι σήμερα αριθμούν σε περισσότερα από 1.000 ενεργά μέλη.

Ωστόσο, το ερώτημα που τίθεται είναι εάν στις συγκεκριμένες συνθήκες το *άνοιγμα στα μέλη της ευρύτερης επιστημονικής κοινότητας της Κύπρου* ταυτίζεται και ταυτόχρονα εξαντλείται με την δυνατότητα χρήσης των πληροφοριακών πόρων της βιβλιοθήκης από εξωτερικούς χρήστες.

Στη «δικτυωμένη και ψηφιακή» εποχή της *«κοινωνίας των πληροφοριών»* τα κριτήρια «ανοίγματος», οι δυνατότητες, οι ευθύνες και οι ρόλοι της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης πρέπει και μπορούν να είναι διαφορετικοί. Οι ιδιαιτερότητες της Κύπρου και οι επικρατούσες συνθήκες επιτρέπουν ή/και επιβάλλουν μια διαφορετική προσέγγιση στο κεφάλαιο «άνοιγμα της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης στην τοπική κοινωνία». Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου αποτελεί τη μεγαλύτερη Βιβλιοθήκη στην Κύπρο με διαφορά τάξεων μεγέθους από τις υπόλοιπες στο νησί από άποψη είδους και όγκου υλικού (έντυπου και ψηφιακού), προσβάσεων σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης, προσωπικού, τεχνογνωσίας, συνεργασιών και δυνατοτήτων. Το γεγονός αυτό την καθιστά εκ των πραγμάτων *υπεύθυνη* για την ανάληψη πρωτοβουλιών για την υποστήριξη των υπολοίπων.

Τα τρία τελευταία χρόνια η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου δεν περιορίζεται απλά στην προσέλκυση και εγγραφή νέων εξωτερικών μελών στη Βιβλιοθήκη. Αξιοποιώντας την συσσωρευμένη τεχνογνωσία της και τις δυνατότητες των τεχνολογιών πληροφόρησης, επεκτείνει συστηματικά τον προγραμματισμό της και προσπαθεί να εντάξει συνειδητά και ισόρροπα στις καθαυτές δραστηριότητες ανάπτυξης την δημιουργία πληροφοριακής υποδομής στην τοπική κοινωνία¹⁷. Οι στόχοι είναι δύο:

- Η εξασφάλιση των δυνατοτήτων αξιοποίησης του ερευνητικού υλικού που βρίσκεται στις Κυπριακές βιβλιοθήκες από ερευνητές του Πανεπιστημίου Κύπρου αλλά και της ευρύτερης επιστημονικής κοινότητας, με την αυτοματοποίηση και διαδίκτυωση των καταλόγων τους.
- Η εξασφάλιση των προϋποθέσεων συμμετοχής Κυπριακών φορέων σε ευρωπαϊκά προγράμματα που σχετίζονται με την Κοινωνία των Πληροφοριών, με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος «ψηφιακού περιεχομένου».

¹⁶ Πανεπιστήμιο Κύπρου, Κανόνες Λειτουργίας Βιβλιοθήκης, Μέρος I- Γενικά, 1. Σκοπός, παρ. (2). βλ. http://library.ucy.ac.cy/general_info/geninf_rules_gr.htm

¹⁷ Φίλιππος Τσιμπόγλου, «*Άνοιγμα της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης στην τοπική κοινωνία ή προετοιμασία ενόψει της Κοινωνίας των Πληροφοριών; Η περίπτωση της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου*», Ανακοίνωση στο 11^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Λάρισα 5-7 Νοεμβρίου 2002. βλ. http://library.ucy.ac.cy/lib_gr/dir_paper_conf_psab11_gr.htm

3. Οι τρέχουσες συνθήκες στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου

Κατά τη διάρκεια των 7 πρώτων χρόνων ύπαρξής της, στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου (1992-1999), είχαν αναπτυχθεί μόνον οι στοιχειώδεις λειτουργίες και υπηρεσίες από αυτές που προβλέπονται στο παρόν Σχέδιο Ανάπτυξης. Συγκεκριμένα¹⁸:

- Βασική (αλλά ελλιπής) στελέχωση της Βιβλιοθήκης με κατάλληλο προσωπικό.
- Εγκατάσταση και χρήση λογισμικού συστήματος διαχείρισης λειτουργιών της Βιβλιοθήκης (TINLIB και μετά την κατάρρευσή του, ADVANCE).
- Υιοθέτηση του διεθνούς συστήματος ταξινόμησης (LCC) σε βιβλία και περιοδικά (!),
- Πολύ καλή οργάνωση των υπηρεσιών παραγγελιών υλικού βιβλιοθήκης (βιβλίων, περιοδικών, βάσεων δεδομένων κ.α.),
- Γραφείο παραλαβών υλικού από αγορές αλλά όχι και όλων των δωρεών (προβληματική λειτουργία, απώλεια ελέγχου),
- Δημιουργία συλλογής βιβλίων περίπου 200.000 τόμων (άκρως αξιόλογη για ένα νεαρό Πανεπιστήμιο)
- Επεξεργασία υλικού (καταλογογράφηση μικρού μέρους του εισερχόμενου υλικού περίπου 27.000 βιβλίων με πολλά προβλήματα προτυποποίησης, εσωτερικής συνοχής και ποιότητας καταλόγου και συσσώρευση ενός τεράστιου όγκου 170.000 ακαταλογογράφητων βιβλίων),
- Συνδρομή σε 30 βάσεις δεδομένων εγκατεστημένων τοπικά σε εξυπηρετητή δυναμικότητας 7 οδηγών CD-ROM, με σοβαρά προβλήματα αξιοποίησης.
- Δημιουργία συλλογής 3.000 τίτλων περιοδικών με 1.560 τρέχουσες ξενόγλωσσες συνδρομές και 150 ελληνόγλωσσες.
- Πρόσβαση σε 115 ηλεκτρονικά περιοδικά με χορήγηση κωδικών πρόσβασης ατομικά σε κάθε ενδιαφερόμενο.
- (Υπο) λειτουργία (τύποις) του παραρτήματος Τουρκολογικής Συλλογής.
- Υπηρεσία δανεισμού, (άκρως προβληματική κυρίως εξ αιτίας της εναλλαγής 20 και πλέον προσώπων τη βδομάδα στο γραφείο δανεισμού λύση ανάγκης που δόθηκε λόγω της έλλειψης στελέχωσης)
- Υπηρεσία διαδανεισμού (απολύτως βασική λειτουργία, με περιορισμένο φάσμα συνεργαζόμενων πηγών μόνο με Δίκτυο Διαδανεισμού Ελληνικών Βιβλιοθηκών και Βρετανική Βιβλιοθήκη)
- Παρακολούθηση συνδρομών και τευχών περιοδικών, (συστηματική αλλά εκτός αντίστοιχου υποσυστήματος ADVANCE),
- Τυπική λογιστική παρακολούθηση πληρωμών, σε χειρόγραφη μορφή, με όλες τις συνέπειες αξιοπιστίας των εξαγόμενων δεδομένων.
- Συμμετοχή σε τοπική κοινοπραξία πρόσβασης σε 4 βάσεις δεδομένων (θετικότητα ενέργεια παρά την περιορισμένη εμβέλεια),

Κατά την τριετία **2000-2003** (Σεπτέμβριος) οργανώθηκαν και αναπτύχθηκαν νέες λειτουργίες και υπηρεσίες στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, ήτοι:

Καταλογογράφηση

- Έναρξη του έργου της αναδρομικής καταλογογράφησης 170.000 βιβλίων με δημιουργία ομάδας 20 καταλογογράφων, οι οποίοι εκπαιδεύτηκαν από το προϋπάρχον προσωπικό. Το πρώτο 20μηνο (5/2001-2/2003) καταλογογραφήθηκαν 75.000 βιβλία με μέσο κόστος 2.5

¹⁸ Για αναλυτική και λεπτομερή παρουσίαση βλ. «Έκθεση Διευθυντή Βιβλιοθήκης. Χρονικό διάστημα 1 Δεκεμβρίου 1999 – 30 Σεπτεμβρίου 2000» στην ιστοσελίδα:

http://library.ucy.ac.cy/lib_gr/dirreport99-00_gr.htm

ΑΚ. συμπεριλαμβανομένου του κόστους εκπαίδευσης 20 καταλογογράφων¹⁹. Το σύνολο των καταλογογραφημένων βιβλίων ανέρχεται στις 105.000.

- Ποιοτικός έλεγχος, διόρθωση και συντήρηση των αρχείων καθιερωμένων όρων του καταλόγου (authority files). Σταδιακή καθιέρωση πολιτικής καθιέρωσης όρων.

Υπηρεσίες ηλεκτρονικής πληροφόρησης (ΥΗΠ)

- Δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης (<http://library.ucy.ac.cy>), συνεχής και συστηματική επέκταση και ενημέρωση ιστοσελίδων της Βιβλιοθήκης,
- Συμμετοχή σε κοινοπρακτικά σχήματα (HEAL-Link, Κυπριακό Δίκτυο Βιβλιοθηκών). Εξασφάλιση πρόσβασης (με μηδενική επιβάρυνση και σε ορισμένες περιπτώσεις εξοικονόμηση δαπανών) στο πλήρες κείμενο του ψηφιακού υλικού 13 εκδοτών και οργανισμών (8.500 ηλεκτρονικά περιοδικά πλήρους κειμένου).
- Δημιουργία και τακτική ενημέρωση αλφαβητικών και θεματικών καταλόγων πρόσβασης στο πλήρες κείμενο των ηλεκτρονικών τίτλων,
- Δημιουργία καταλόγων 100+ νοερών συλλογών με 200.000+ ψηφιακά βιβλία,
- Εξασφάλιση σε 100 και πλέον ηλεκτρονικά έργα αναφοράς λεξικά, βιογραφίες, εγκυκλοπαίδειες κλπ. (ORO: Oxford Reference Online) προσβάσιμα από τον υπολογιστή κάθε χρήστη του Πανεπιστημιακού δικτύου,
- Εξασφάλιση πρόσβασης σε 110 βάσεις δεδομένων εκ των οποίων 66 στο INTERNET (αρκετές με σύνδεση στο πλήρες κείμενο ηλεκτρονικών περιοδικών) και 43 σε τοπικά δικτυωμένα περιβάλλοντα (ULTRANET, ERL)
- Ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού έργου ACCELERATE και εγκατάσταση 2 προσαρμοσμένων σταθμών εργασίας για τυφλούς και άτομα με προβλήματα όρασης,

Χώροι, Λειτουργία Παραρτημάτων και εξοπλισμοί

- Εξασφάλιση νέων χώρων για γραφεία και βιβλιοστάσια συνολικού επιπέδου 340 τμ.,
- Δημιουργία νέου Παραρτήματος (AMARAL 7) για την οργάνωση και εγκατάσταση της Τουρκολογικής Συλλογής, διαμόρφωση χώρων και μεταφορά του συνόλου του υλικού της από το παράρτημα στα Λατσία,
- Δημιουργία Παραρτήματος του εργαστηρίου καταλογογράφησης και βιβλιοστασίου περιορισμένης πρόσβασης (Πελεγγάρης)
- Συστηματική λειτουργία δύο παραρτημάτων της Βιβλιοθήκης (Τμήμα Τουρκικών Σπουδών (πλήρης λειτουργία), Ερευνητική Μονάδα Αρχαιολογίας (μερική λειτουργία).
- Τοποθέτηση 3 επιπλέον αντικλεπτικών συστημάτων, (2 EMA, 1 ΤΟΥ)
- Εγκατάσταση 3 συστημάτων κινητών ραφιών σε τρία παραρτήματα συνολικού μήκους 3.500 τρεχούμενων μέτρων. Συγκεκριμένα:
 - στο παράρτημα Περιοδικών 2.030 τρ.μ και αναταξινότηση της Συλλογής
 - στο παράρτημα Πελεγγάρη μήκους 700 τρ. Μετρ.
 - στο παράρτημα Αμαράλ μήκους
- Εγκατάσταση συστήματος αυτόματου δανεισμού στην Κεντρική Βιβλιοθήκη.
- Εγκατάσταση συστήματος έκδοσης ταυτοτήτων μέλους Βιβλιοθήκης.
- Εγκατάσταση συστήματος πίστωσης μονάδων στις νέες ταυτότητες για χρήση φωτοτυπικών μηχανών.
- Επέκταση των ωρών δανεισμού και επιστροφών στην Κεντρική Βιβλιοθήκη κατά δύο ώρες καθημερινά και όλο το Σάββατο.

Οικονομικά

¹⁹ Ενημερωμένα, αναλυτικά απολογιστικά δεδομένα του έργου της αναδρομικής καταλογογράφησης και προβλέψεις ολοκλήρωσης του εμφανίζονται σε μηνιαία βάση στη διεύθυνση http://library.ucy.ac.cy/geo/introduction_gr.htm

- Λογιστική παρακολούθηση προϋπολογισμών (δαπανών και εσόδων), οργάνωση ουσιαστικού και συστηματικού ελέγχου τιμολογίων και σύγκριση τιμών (διεκδίκηση παλαιών οφειλών προμηθευτών ύψους 30.000 ΛΚ)
- Καθιέρωση πολιτικής και συστηματική είσπραξη προστίμων εκπρόθεσμων επιστροφών,
- Αξιοποίηση των εισπραττομένων εσόδων (ταυτότητες μελών, φωτοτυπικές, πρόστιμα εκπρόθεσμων επιστροφών κλπ) για απασχόληση προσωπικού, αγορά υλικού βάσεων δεδομένων ή/και εξοπλισμού.

Εκπαίδευση προσωπικού και χρηστών

- Συστηματική επιμόρφωση προσωπικού σε χρήση λογισμικών προγραμμάτων (συμμετοχή 17 ατόμων σε 37 εκπαιδευτικές αποστολές), παρακολούθηση συνεδρίων από το προσωπικό,
- διεξαγωγή 40 εσωτερικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων του προσωπικού,
- Δημιουργία βιντεοταινίας παρουσίασης της Βιβλιοθήκης και των υπηρεσιών της στους πρωτοετείς φοιτητές. Πρόσβαση στη ψηφιοποιημένη βιντεοταινία βλ. <https://videosever.cc.ucy.ac.cy/recorded/library.asf>
- Οργάνωση και έναρξη (Σεπτ. 2002) εισαγωγικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τη χρήση το ηλεκτρονικού καταλόγου της Βιβλιοθήκης (ΣΕΜΒΙΒ-1), μέχρι σήμερα παρακολούθησαν 120 προπτυχιακοί και 15 μεταπτυχιακοί φοιτητές.

Συνεργασίες

- Συνεργασία με διδάσκοντες και υπηρεσίες για εξασφάλιση ψηφιακού υλικού για τυφλούς χρήστες (Τμήματα ΓΛΩ. ΒΝΕ, ΠΛΗ) ,
- Συνεργασία με τμήματα του Πανεπιστημίου και εκτέλεση κοινών έργων (ανάπτυξη πιλοτικής εφαρμογής Z39.50 και ψηφιοποίηση ακουστικών μαθημάτων με το Τμήμα Πληροφορικής),
- Συγκριτική αποτίμηση (benchmarking) των υπηρεσιών και της οργάνωσης της Βιβλιοθήκης με 6 ακόμη βιβλιοθήκες Πανεπιστημίων της Κοινοπολιτείας (ACU: Association of Commonwealth Universities), κλπ.
- Συμβολή στην οργάνωση και αυτοματισμό των Κυπριακών Βιβλιοθηκών, συνδιοργάνωση εβδομαδιαίου σεμιναρίου με Πολιτιστικές Υπηρεσίες ΥΠΠΟ, Γραφείο Προγραμματισμού, ΕΚΤ (Ελλάδα)
- Η δημιουργία ανοιχτών καταλόγων δημόσιας πρόσβασης (OPACs: Online Public Access Catalogues, βλ. <http://194.42.4.240/opac/zconnectell.html> και η προετοιμασία για μετεξέλιξη σε συλλογικό κατάλογο Κυπριακών Βιβλιοθηκών,
- Ενέργειες διεύρυνσης της Κοινοπραξίας CLN (Δίκτυο Κυπριακών Βιβλιοθηκών) επέκτασης των δραστηριοτήτων της και ένταξη της στην HEAL-Link για πρόσβαση των ενδιαφερόμενων Κυπριακών Φορέων στο ψηφιακό υλικό των συμβεβλημένων εκδοτών.
- Ολοκλήρωση 1^{ης} φάσης του έργου δημιουργίας «Ψηφιακού Αρχείου Προφορικής Ιστορίας» του ΚΕΕ (Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών).

Διαδικασίες ελέγχου ολικής ποιότητας

- Οργάνωση ελέγχου ποιότητας της αναδρομικής καταλογογράφησης (καταγραφή ποσοτικών, οικονομικών και ποιοτικών στοιχείων)
- Σύνταξη των πρώτων γραπτών διαδικασιών ενός αριθμού λειτουργιών.
- Καταγραφή στατιστικών χρήσης ηλεκτρονικών κυρίως πηγών.
- Σύνταξη καταλόγου παρακολούθησης δεικτών.

Παρά τη σημαντική πρόοδο που σημειώθηκε ένας αριθμός υπηρεσιών βρίσκεται προς το παρόν, στα πρώτα τους βήματα όπως:

- Μέτρηση χρήσης πληροφοριακών πηγών και αξιολόγηση δαπανών (γίνεται ήδη καταγραφή χρήσης έντυπων και ηλεκτρονικών περιοδικών, χρήση των ιστοσελίδων και των βάσεων δεδομένων),
- Συντήρηση παλαιού βιβλιακού υλικού (πρόσφατη πρόσληψη ειδικού),
- Λειτουργία γραφείου βοήθειας χρηστών, δημιουργία εκπαιδευτικών πακέτων και εγχειριδίων (παραγωγή των πρώτων οδηγιών χρήσης), οργάνωση ιστοσελίδων με βιβλιογραφίες μαθημάτων (πυλοτικά βήματα), δημιουργία μαθησιακού περιβάλλοντος στη Βιβλιοθήκη, σύνταξη γραπτών διαδικασιών των λειτουργιών στο πλαίσιο του Πανεπιστημίου Κύπρου για Διαχείρισης Ολικής Ποιότητας κλπ.
- Συστηματική εκπαίδευση χρηστών (Το ΣΕΜΒΙΒ-1 άρχισε το Σεπτέμβριο 2002 και στοχεύει στην εκπαίδευση πρωτοετών κ.α. χρηστών στη χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου της Βιβλιοθήκης)

Ένας άλλος αριθμός υπηρεσιών απουσιάζουν παντελώς π.χ. θεματική βιβλιογραφική υποστήριξη, παροχή πληροφοριακής παιδείας. Η προσπάθεια της Βιβλιοθήκης για τα επόμενα 2 χρόνια εστιάζεται στην ανάπτυξη υποδομής για αυτές τις υπηρεσίες.

4. Στόχοι της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου για την περίοδο 2004-2006

Σύμφωνα με τα όσα εκτέθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους του Σχεδίου Ανάπτυξης της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου, οι στόχοι της για την επόμενη τριετία συμπυκνώνονται στους παρακάτω άξονες:

1. Διατήρηση του όγκου του **πληροφοριακού υλικού**, αποκτήσεων και προσβάσεων, εξασφάλιση της συνέχισης της **συμμετοχής στην κοινοπραξία** Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
2. Ολοκλήρωση της **αναδρομικής καταλογογράφησης** εντός των προβλεπόμενων χρονοδιαγραμμάτων, στο πλαίσιο των αρχικών εκτιμήσεων και **προϋπολογισμών**. Εξασφάλιση της **καταλογογράφησης τρεχουσών προσκτήσεων** (10-12.000 βιβλία πλέον οι δωρεές) κάθε έτους σε ένα μήνα από την παραλαβή του βιβλίου (έχει επιτευχθεί και πρέπει να διατηρηθεί).
3. Ουσιαστική συμμετοχή στο **σχεδιασμό του κτιρίου της Βιβλιοθήκης** στην Πανεπιστημιούπολη, εξασφάλιση κατάλληλων χώρων για υπάρχουσες και υπό ανάπτυξη λειτουργίες και υπηρεσίες.
4. Δημιουργία **Γραφείου Βιβλιογραφικής Υποστήριξης (Reference Department)** για την κάλυψη ερευνητικών πληροφοριακών αναγκών υπαρχόντων και νέων Τμημάτων.
5. Οργάνωση προγραμμάτων **παροχής πληροφοριακής παιδείας** στους χρήστες (φοιτητές, ακαδημαϊκούς, εξωτερικούς). Στόχος όλοι οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Κύπρου να παρακολουθήσουν τουλάχιστον τα 3 βασικά σεμινάρια (ΣΕΜΒΙΒ1, ΣΕΜΒΙΒ2, ΣΕΜΒΙΒ3)
6. Περαιτέρω ανάπτυξη της **ψηφιακής βιβλιοθήκης, δημιουργία υπηρεσιών ιστού** (my library, θεματικές πύλες, web course packages κλπ). Προετοιμασία για εξ αποστάσεως εκπαίδευση.
7. Συγκέντρωση ενδοπανεπιστημιακής ερευνητικής παραγωγής και οργάνωση **ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων** του περιεχομένου.
8. Συμβολή στην οργάνωση και **αξιοποίηση του πληροφορικού πλούτου των Κυπριακών Βιβλιοθηκών**. Προετοιμασία της ευρύτερης επιστημονικής κοινότητας στις ευκαιρίες και προκλήσεις της επερχόμενης **Κοινωνίας της Πληροφορίας**.
9. Άνοιγμα των υπηρεσιών πληροφόρησης του Πανεπιστημίου στην ευρύτερη **επιστημονική κοινότητα της Κύπρου** (π.χ. ιατροί, εκπαιδευτικοί κλπ.) αλλά και σε ιδιαίτερες ομάδες

χρηστών (άτομα με κινητικά προβλήματα ή **προβλήματα όρασης**) με τη δημιουργία υποδομής σε ανθρώπινο δυναμικό, εξοπλισμό, τεχνογνωσία και οργάνωση.

10. Οργάνωση **εκπαιδευτικών σεμιναρίων** σε επαγγελματίες άλλων Βιβλιοθηκών της Κύπρου, συντονισμός και υποστήριξη στην αυτοματοποίηση των λειτουργιών τους. Συγκέντρωση των Ανοιχτών (ηλεκτρονικών) Καταλόγων Δημόσιας Πρόσβασης, Ανώτερος στόχος η οργάνωση υποδομής για τη δημιουργία **Συλλογικού Καταλόγου** Κυπριακών Βιβλιοθηκών.

Προϋποθέσεις

Προϋποθέσεις για την μετατροπή της Βιβλιοθήκης σε Κέντρο Μαθησιακών Πόρων όπως διαγράφεται στο σχέδιο ανάπτυξης, αποτελούν:

- Η πλήρης ανάπτυξη των λειτουργιών και υπηρεσιών της παραδοσιακής Βιβλιοθήκης
- Η απρόσκοπτη ανάπτυξη των νέων υπηρεσιών.
- Η εξασφάλιση απαραίτητων προϋπολογισμών.
- Η εξασφάλιση νέου προσωπικού και η παροχή ουσιαστικών κινήτρων για εξέλιξη του προσωπικού με βάση αξιολογικά κριτήρια.
- Εξασφάλιση χώρων μέχρι τη μετάβαση στην Πανεπιστημιούπολη.
- Συνεργασία με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη: προσωπικό Βιβλιοθήκης, Πρυτανικό Συμβούλιο, Επιτροπή Βιβλιοθήκης, Υπηρεσίες και Τμήματα του Πανεπιστημίου Κύπρου, Ακαδημαϊκοί, φοιτητές, Κυπριακές Βιβλιοθήκες, μέλη HEAL-Link.

5. Διάρθρωση λειτουργιών και υπηρεσιών της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου 2004-2006

Στον κατάλογο που ακολουθεί παρουσιάζονται σχηματικά οι επιμέρους λειτουργίες της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου σε πλήρη ανάπτυξη για τα επόμενα 3 χρόνια και σύμφωνα με τις προβλεπόμενες εξελίξεις στους τρεις παράγοντες οι οποίοι θεωρήθηκε ότι επηρεάζουν την εξέλιξη της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου. Οι υπηρεσίες που δεν έχουν αναπτυχθεί πλήρως εμφανίζονται υπογραμμισμένες με μονή γραμμή, ενώ εκείνες που δεν έχουν αρχίσει ακόμη εμφανίζονται με διπλή υπογράμμιση.

5.1 Εξασφάλιση υλικού και προσβάσεων

- 1.1 Αγορές
- 1.2 Δωρεές
- 1.3 Συνδρομές
- 1.4 Συμμετοχή σε Κοινοπραξίες Βιβλιοθηκών
- 1.5 Ηλεκτρονική Δημοσίευση - Συγκέντρωση και οργάνωση ενδοπανεπιστημιακής παραγωγής περιεχομένου πληροφοριών και γνώσης

5.2 Οργάνωση και διαχείριση υλικού και προσβάσεων

- 2.1 Παραγγελίες
- 2.2 Παραλαβές
- 2.3 Καταλογογράφηση
- 2.4 Παρακολούθηση οργάνωση Περιοδικών
- 2.5 Παρακολούθηση οργάνωση βάσεων δεδομένων
- 2.6 Ταξινότηση υλικού (Βιβλιακού, οπτικοακουστικού)
- 2.7 Ανάπτυξη εφαρμογών – Αυτοματισμοί στην ενημέρωση ιστοσελίδων
- 2.8 Ψηφιοποίηση περιεχομένου
- 2.9 Υποστήριξη συστημάτων
- 2.10 Συντήρηση έντυπου υλικού
- 2.11 Λογιστήριο
- 2.12 Εξασφάλιση χώρων
- 2.13 Εξασφάλιση λειτουργίας εξοπλισμού

5.3 Υποστήριξη χρηστών

- 3.1 Δανεισμός
- 3.2 Διαδανεισμός
- 3.3 Γραφείο Βοήθειας – Προσανατολισμού
- 3.4 Θεματική Βιβλιογραφική Υποστήριξη (Reference department)

5.4 Εκπαίδευση χρηστών-Ενσωμάτωση Βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία

- 4.1 Παρουσίαση - Χρήση συστημάτων (τεχνική προσέγγιση)
- 4.2 Έκδοση οδηγών χρήσης

- 4.3 Χρήση περιεχομένου (στρατηγικές αναζήτησης) (bibliographic instruction)
- 4.4 Πληροφοριακή παιδεία – Αυτοδυναμία χρηστών
- 4.5 Εξ αποστάσεως εκπαίδευση
- 4.6 Δια βίου εκπαίδευση

5.5 Τεχνική υποστήριξη

- 5.1 Υποστήριξη εγκατεστημένων συστημάτων (ADVANCE, ULTRANET, IIS, VIPS,)
- 5.2 Υποστήριξη υπολογιστικού εξοπλισμού (προσωπικών υπολογιστών, εκτυπωτών) και λογισμικού πρώτου επιπέδου
- 5.3 Ανάπτυξη υποστηρικτικών εφαρμογών υπηρεσιών και λειτουργιών
- 5.4 Ενημέρωση ιστοσελίδων
- 5.5 Συντήρηση εντύπου υλικού
- 5.6 Ψηφιοποίηση υλικού

6. Οργανόγραμμα πλήρους ανάπτυξης